

Norskur datalogi-professari verið í Føroyum

Kristen Nygaard, professari við universitetið í Oslo, hevur verið í Føroyum á vitjan. Umframt at vera professari er hann eisini granskingarleiðari við Norsk Reknecentral, og arbeidir við upp-gávum fyri privatar og almennar stovnar.

Kristen Nygaard er eisini knýttur at norsku fakrørsluni og hevur arbeitt nógv fyri hana. Hann er virkin limur í arbeidaraflakkinum, javn-
aðarflokkinum, og hevur sitið í eduvevndini hjá flokkinum.

A vitjanini í Føroyum helt hann fyrilestrar á Fróðskaparsetrinum, fyrilestur fyri data-fólkum og eisini helt hann ein almennan fyrilestur um ta ávirkan tann nýggja teknologiin hevur á samfelagsgongdina. Nógv vóru og lurtadu — fleiri enn hann hevði roknað við. Hann segði seg vera bilsnan.

Fyrilestrarnir fyri datafólkunum vóru um arbeiddi at gera nýggjar skráir og skipanir, um eitt nýtt «data-mál», sum Kristen Nygaard hevur gjørt — hann hevur gjørt data-mál áður — og um data-frálæru í fólkskúla og í studentaskúla.

Kristen Nygaard hevur í nokur ár havt óbeinleis samband við Føroyar. Hann vegleiddi eina danska lesandi, sum arbeiddi við data-spurninginum í Føroyum og skrivaði spæiali um hann, eins og hann hevur mott føroyskum data-monnum í Noregi.

Ætlanin hevur verið at koma til Føroya í longri tíð, og ein ferð var ættilt til komandi summer, men nú lat tað seg gera hjá Fróðskaparsetrinum at fáa hann og tí kom hann nú.

Tá man ikki fær hovi at siggja Føroyar í fagra sta sumarskrúð, so má man heldur taka tað, ta veturin leikar í. Nakad soleiðis segði hann við Sosialin, tá Sosialurin hevði eina samroðu við hann.

Við nýggjari teknologi útnyttar kapitalisman kvinnuna grovt

— Tað er ikki óvanligt, at kapitalisman brúkar nýggja teknologi fyri at skerja útreiðslurnar og talið av arbeidarfólki. Henda gongdin fer fram allastaðni í heiminum, og framleiðslan verður flutt aftur og fram, sigur Karsten Nygaard.

Kristen Nygaard visir á, at úr einum kapitalistiskum sjónarmiði kann data-teknologiin brúkast í tveimum týðandi liðum — partvist innan sjálva framleiðsluna og partvist innan fyrisitingina.

— Við data-teknologi kann kunneleiki byggjast inn í framleiðsluna. Á henda hátt verður óneyðugt við fakligari arbeidsmegi, og framleiðslan kann flytast frá staði til stað, har ein sokallaðar arbeidsmegireservi finst.

— Tað vil siga, at kapitalurin hevur arbeidsmegi, sum er vánaliga organiserað. Kanska er talan um lond við einaræði, har arbeidarfólkið verður kúgað. Soleiðis sleppur kapitalurin frá øllum «vævlinum».

Kvinnurnar serliga grovt útnyttadar

— Harafturat kunnu kvinnur eisini brúkast. Hesar er ofta uppfatur

verri fyri vegna ta kulturellu kúganina av kvinnum, sum vit kenna frá stórum parti av heiminum.

— Tær kunnu útnyttast og tær verða ofta útnyttadar — serliga í triðja heiminum — og í teimum sokallaðu «nýggju idnaðarlandunum», New Industirlife Countries, «NIC-londini». Hesi verða jú ofta tikin fram sum búskaparlig undirlond — kapitalistiskar fyrmyndir — men sum eru bygd upp við einari brutalari útnyttan av arbeidsmegini. Ofta við eini høgari teknologiskari framleiðslu. Og um álvarsligir trupulleikar taka seg upp við arbeidarfólkunum, so er bara hjá kapitalinum at flyta framleiðsluna.

— Hetta letur seg væl gera, tí arbeidarfólkið er ikki upplært — eingin kompetansa er uppygd, sigur Kristen Nygaard.

NIC-londini eru lond sum Filipinurnar, Hong Kong, Sri Lanka, har ein av teimum stóru alheims fyrítøkunum heldur til. Tað ljóðar væl: høg teknologisk framleiðsla í teimum tilfaturskomnu londunum!

Eyguni fara — og tær fáa sparkið!

— Men arbeiddi er soleiðis

skipað, at tað krevur einki. Uttan tað, at arbeidarfólkið arbeidir ónatúrliga skjótt — undir einum raðuligum arbeidstrýsti — til stóran bága fyri eyguni.

— Kvinnurnar fara at arbeiða sum halvaksnar og tá tær eru 25 ár, fáa tær sparkið. Tí ta eru eygum farin at bila, og tær klára ikki at fylgja við longur. Hetta er ein raðuliga brutal útnyttan.

Fyrisitingin liggur í nøkrum miðdeplum

— Men data-teknologiin verður sum sagt ikki bara brúkt í sjálvari framleiðsluni, men eisini sum lið í fyrisitingini. Tá tað snýr seg um fyrisiting og stýring verða data-línusambond, satelittar ella data um telefonsambandið brúkt. Hesir møguleikar gera, at stórir partur av fyrisitingini kunnu liggja í teimum stóru miðdeplum — í London, New York, Zürich, Frankfurt og aðrastaðir og hava fult eftirlit.

— Nógv av fakkunneikanum liggur í hesum miðdeplum og kann sendast um telefon-ella data-línusambond. Nakrir umboðsmenn verða

kanska sendir avstað, og so hava fyrítøkurnar minni kvalifiserað fólk í fyrisitingini lokalt. Soleiðis verður heldur ikki í hesum partinum av vinnuni bygd upp nýkur kompetansa. Hervið hevur kapitalurin fult eftirlit og kann flyta aftur og fram.

Flyta eisini í Europa

— Hetta fer eisini fram í sjálvum Europa. Tó er útnyttanin ikki so stór. Men vit siggja, hvussu framleiðslan verður flutt til stað, har arbeidslønin er minni.

Ein annar fyrimurur við at flyta framleiðsluna er, at á tí «nýggja» staðnum kann ein nýggj verksmiðja gerast við allari til nýggjastu teknologiini. Tann gamla verksmiðjan verður bert niðurlögð og virkisárin sleppur undan stigvist at minka framleiðsluna fyri at halda upp at at enda. Somuleiðis sleppur hann undan einum stríði við fakfeløgini um niðurskurðir, uppsagnir o. til. Kapitalurin flytur bara. Nøkur fáa arbeiði, meðan onnur missa arbeiði.

— Hetta kann lata seg gera í okkara búskaparligu skipan — tað er ein

Eftir

Jóhann Mortensen

náttúrlóg. Meðan nýkur arbeidsplass taka seg upp, detta onnur niður fyri, tí tey hava ikki tikið nýggja teknologi í brúk. Tey klára seg ikki í kappingini.

Fakrørslan ov veik

— Hetta kann eisini lata seg gera, tí tað er so lítið samstarv tvørtur um landamarkini í fakrørsluni. Hon stendur tí ógvuliga veik. Skal hon hava størri ávirkan á hesa gongdina, má alheimsarbeiddi útbyggjast.

Hesir spurningar hava verið nógv umrøddir á alheimsstigi, men einki veruligt er komið burtur úr enn.

— Skal fakrørslan kunna gera nakað, so má hon fara at arbeiða tvørtur um landamarkini frá tíma til tíma og minutt til minutt. Tað dugir ikki bara við nøkrum generellem rættingslínjum. Hetta krevur nýggjar arbeidshættir og nýggj kommunikationstól. So fakrørslan má eisini fara at brúka data-línusambond.

Óneyðugt at flakavirkini skulu kunna eygleiða fólk

Hóast ætlanin við data-tólunum á flakavirkjunum er at fáa eina rationellari drift, so kallar norskur data-serkønur slíkar skipanir fyri «spión-skipanir». Hann sigur, at í Noregi hevur arbeidarafrørslan steðgað tí partinum, sum snýr seg um at eygleiða fólk

Kristen Nygaard hevur á ferðini í Føroyum eisini hoyrt um tær dataskipanir, settar eru upp á nøkrum flakavirkjum hetta seinasta árið. Hann hevur ikki sæð hesa dataútgørd, so hann er varin at siga nakað ítøkiligt um tær, men hann kann generelt siga um slíka útgørd:

— Sjálvt um virkisleiðslur vilja savna upplýsingar fyri at stýra framleiðsluni, er kortini ikki neyðugt, at virkisleiðslurnar skulu hava rætt at skipa og savna hesar upplýsingar, soleiðis at virkisleiðslurnar hava yvirliit yvir, hvat hvør einstakur persónur ger:

— hvussu nóg og hvussu skjótt ein flakavirkinna

sker, hvussu stórt spilli hjá henni er, hvussu ofta hon er á wc o.s.fr.

Fingu steðga tí

— Slíkar dataskipanir, sum eg kalli «spión-skipanir», hava verið á veg inn í framleiðsluna í Noregi. Men vit hava fingið steðgað hesi gongdini, tí tað er fult út møguligt at stýra framleiðsluni, uttan at tey samlaðu «data» eisini skulu kunna brúkast til at halda eyga við fólk.

Kristen Nygaard metir, at eisini okkurt kann gerast við henda spurningin í Føroyum. Men, sigur hann, veit fólk

einki, stendur tað veykt.

Tá fakfeløg hava mótmælt og spurt, hvør ætlanin við data-útgørdini á flakavirkjunum er, hava tey fingið tað svar, at ætlanin við teimum er at fáa eina rationellari arbeidsgongd.

Til hetta sigur Kristen Nygaard, at spurningurin er eisini, um data-tolini eisini skulu eygleiða arbeidarfólkið. Soleiðis at virkisleiðslan kann taka tey frá, sum ikki sýna so góð úrslit, um talið av arbeidarfólki skal skerjast.

Upplýsing neyðug

— Hvat eigur føroyska fakrørslan at gera?

— Tað, sum hevur

størsta týðningin í fyrstu syftu, er at upplýsa fólk um nýggja teknologi, soleiðis at fakfeløgini og fólk finna út av, hvat talan er um.

Annars sigur Kristen Nygaard, at upplýsingar og avtalur mugu gerast út frá teimum víðurskiftum, sum eru galdandi í Føroyum.

Í hesum sambandi visir hann á tað, at lítið av tí multinationala kapitalinum ger vart við seg í Føroyum. Hann finst.

Men, sum Kristen Nygaard sigur, hann manipulerar ikki við «tingunum» í Føroyum.

Eisini visir hann á tað, at í Føroyum eru ikki so nógvir einstakir stórir arbeidsgævarar — kapitalstruktururin er órvisi enn í t.d. Noregi.

Hetta skuldi givið eitt betri ástøði hjá fakfeløgnum at arbeiða í spurninginum um nýggja teknologi, heldur Kristen Nygaard.